

АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОМІЖНОГО ЗРІЗУ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФОРМУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

У статті подано результати дослідно-експериментальної перевірки структурно-динамічної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків. З метою розробки і перевірки моделі була складена і реалізована програма формувального експерименту, яка складалася з декількох етапів. Розкрито шляхи реалізації педагогічних умов, спрямованих на формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до формування здорового способу життя.

Ключові слова: експериментальне дослідження, здоровий спосіб життя, модель підготовки, етап проведення, критерії і показники.

Постановка проблеми. Важливим етапом дослідження, що проводилося нами, була дослідно-експериментальна перевірка структурно-динамічної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків. При організації формувального експерименту важливим напрямом діяльності було управління поведінкою об'єкту, що вивчався, при дії на нього певних чинників з обов'язковим контролем за ходом змін, що відбуваються з даним об'єктом.

Конкретний зміст формувального експерименту значно диференціювався залежно від умов його проведення. По-перше, враховувався напрям педагогічної діяльності (організація виховної, навчальної, навчально-практичної діяльності). По-друге, її зміст був орієнтований на етап входження студентів в професію (адаптаційний, початковий, соціально-професійний, самовизначення, випускний). По-третє, зміст визначався суб'єктом формуючої роботи (керівництво факультету, курсу, груп студентів, науково-педагогічні працівники, співробітники служби психологічного забезпечення освітнього процесу, органи студентського самоврядування). По-четверте, враховувалися індивідуальні особливості професійної спрямованості і відношення до самовизначення самих студентів.

Студенти контрольної групи навчалися за традиційною схемою навчально-виховного процесу; в експериментальній групі процес навчання включав впровадження структурно-динамічної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя.

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя відповідно до розроблених критеріїв та показників фіксувалися під час проведення контрольних зрізів у рамках констатувального (вересень 2011 року), про-

міжного (травень 2012 року) та в кінці формувального експериментів (травень 2013 року).

Формулювання цілей роботи. Мета – проаналізувати результати експериментального дослідження професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя, виявити позитивні сторони запропонованої автором структурно-динамічної моделі та здійснити математично-статистичну перевірку дієвості цієї моделі.

Методи та організація дослідження. Загальним для всіх форм роботи і всіх суб'єктів педагогічної діяльності було обговорення суперечностей, які виникають в професійній і повсякденній життєдіяльності кожної людини у зв'язку з явищами соціальної дійсності. Матеріалом для обговорення в процесі індивідуальних і групових обговорень служили результати досліджень в області реабілітації, а також результати, отримані в процесі діагностичного етапу дослідження.

Завданням автора дослідження було отримати, обробити, проаналізувати отримані дані і надати їх науково-педагогічним працівникам, що забезпечують викладання дисциплін для студентів напряму підготовки «6.010201 Фізичне виховання*» керівництву профільної кафедри, кураторам академічних груп, співробітникам служби психологічного забезпечення для обговорення із студентами. У кожному конкретному випадку використовувалися різноманітні форми роботи під час аудиторної та позааудиторної роботи. Основними формами були бесіди, обговорення, дискусії, тренінги, в яких брав участь і автор.

У процесі впровадження структурно-динамічної моделі особливу увагу було приділено реалізації педагогічних умов, спрямованих на формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя – процес ґрунтовний, послідовний і рухливий. В умовах динамічного функціонування технології він передбачав реалізацію трьох послідовних етапів: проектувального, організаційно-діяльнісного і контролюю-оцінного.

Проектувальний етап передбачав визначення діагностичних цілей навчання, обґрунтування змісту навчання в контексті майбутньої професійної діяльності фахівця, виявлення структури навчального матеріалу, його інформаційної ємкості, а також системи смислових зв'язків між його елементами, та визначення необхідних рівнів засвоєння матеріалу, що вивчаються, і початкових рівнів навченості студентів.

Важливим завданням цього етапу була організація навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця напряму підготовки «6.010201 Фізичне виховання*», підготовка педагогічного колективу кафедри до роз-

робки навчально-методичних комплексів дисциплін професійної та практичної підготовки із урахуванням смислових зв'язків навчального матеріалу, впровадження у процес викладання ефективних форм і методів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя через проведення методичних семінарів.

Організаційно-діяльнісний етап, який за своєю суттю є системоутворюючим, передбачав включення студента в процес власного професійного становлення, що дало йому можливість активно просуватися по індивідуальній траєкторії формування здорового способу життя. На цьому етапі викладачі активно впроваджували у навчально-виховний процес спеціальні дидактичні процедури засвоєння представленого професійного досвіду, застосовували в процесі викладання дисциплін активні методи індивідуальної та колективної навчальної діяльності, організовували педагогічну взаємодію із студентами на рівні суб'єкт-суб'єктних відносин з метою перенесення отриманих теоретичних знань у практичну реалізацію. Студенти ж, в свою чергу, оволодівали системою спеціальних знань, умінь і навичок: планування професійної діяльності з врахуванням освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутніх учителів фізичної культури; планування професійно-практичної діяльності і прогнозування її результатів; застосування на практиці знань, умінь та навичок професійної діяльності з врахуванням власного рівня інтелектуального, емоційного і особистісного розвитку; визначення близьких та далеких перспектив власного професійного становлення.

Основними формами і методами роботи на цьому етапі були: проблемні лекції, дискусії, ділові ігри, тренінги, метод мозкового штурму, метод проєктів та інші інтерактивні методи, різні форми самостійної та індивідуальної роботи студентів, волонтерська діяльність, студентська науково-дослідна робота.

Кінцевий результат – готовність майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя в підлітків на традиціях українського козацтва.

Основною метою *контрольно-оцінного етапу* була активізація формування індивідуального стилю професійної діяльності, що спрямований на успішну самоактуалізацію та самореалізацію в конкретних навчальних закладах установах регіону. Основна мета етапу реалізувалася в процесі проходження практик у і в процесі науково-практичної діяльності студента. На цьому етапі здійснювався вибір процедур контролю і оцінки якості засвоєння навчальної програми, аналіз ефективності змісту, форм, методів і засобів формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; динаміки написання студентами рефератів, курсових та дипломних робіт; підводилися підсумки участі студентів в науково-практичних конференціях та конкурсах студентських наукових робіт.

Основними формами і методами роботи на цьому етапі були наступні: різні види практики, студентська науково-дослідна робота, ділові ігри, проєктування професійної діяльнос-

ті, самостійна навчально-пізнавальна діяльність з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Кінцевий результат контрольно-оцінного етапу передбачав належний рівень сформованості аналітичного мислення, професійної самосвідомості і соціальної креативності студента; його здатності до самоосвіти і самоорганізації як передумов успішного професійного й творчого саморозвитку впродовж життя.

Впровадження структурно-динамічної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя супроводжувалося педагогічним моніторингом, в процесі якого був розроблений і модифікований діагностичний інструментарій для дослідження динаміки розвитку готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя.

Основним методом оцінювання рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя експериментальної і контрольної груп був метод експертної оцінки, який ґрунтувався на аналізі думок науково-педагогічних працівників і думок студентів в процесі індивідуальних і групових бесід, відповідей на заняттях, відношення до виконання завдань навчальної та практичної діяльності, дисциплінованості, відношення до майбутньої професії і навчання.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя багато в чому залежить від рівня підготовки викладачів, кураторів навчальних груп, що відповідають за проведення виховної роботи. Її значущість надзвичайно велика, і тому обговоренню результатів діагностичного і формувального експерименту необхідно приділяти першорядну увагу. Тут важлива єдність методологічної позиції всіх педагогів, включених в навчально-виховний процес, єдине розуміння психолого-педагогічної природи фізичної реабілітації, особливостей відношення студентів до навчання, суперечності, які властиві думкам студентів.

Таблиця 1. Оцінка рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків експериментальної і контрольної груп за результатами проміжного зрізу

№ з/п	Критерії і показники	ЕГ	КГ
1. Мотиваційний критерій		1,66	1,61
I	Гордість за власну державу та її видатних людей (гетьманів України)	1,84	1,8
II	Позитивне ставлення до ЗСЖ	1,73	1,7
III	Потреба у формуванні власного міцного здоров'я	1,53	1,5
IV	Визнання власної відповідальності й активної ролі у збереженні і зміцненні свого професійного здоров'я	1,53	1,5
V	Потреба у знаннях, уміннях і навичках потрібних для формування ЗСЖ	1,43	1,4
2. Інформаційний критерій		1,64	1,48
I	Виявлення знань і вмінь з історії України, фізичного виховання, валеології, козацької педагогіки (культури, традицій, звичаїв, символіки та мистецтва)	1,53	1,5
II	аналіз сьогочасних життєво-важливих явищ та подій в Україні та продукування адекватних власних ідей	1,43	1,4

3. Практичний критерій		1,54	1,50
I	Використання набутих знань і вмінь в майбутній педагогічній діяльності	1,63	1,6
II	Вміння самостійно організувати процес фізичного виховання серед школярів-підлітків на прикладі власного ЗСЖ та традицій українського козацтва	1,43	1,4
III	Вміння займатися фізичним самовдосконаленням для підвищення працездатності та зміцнення здоров'я	1,43	1,4
4. Рефлексивний критерій		1,68	1,61
I	Усвідомлення самого себе суб'єктом формування ЗСЖ	1,94	1,9
II	Усвідомлення причин шкідливих звичок,	1,84	1,8
III	усвідомлення власних знань, вмінь і навичок ведення ЗСЖ	1,22	1,2
IV	Усвідомлення самоаналізу, самооцінки, саморегуляції ведення ЗСЖ	1,53	1,5
V	Усвідомлення значущості ЗСЖ для майбутньої професійної діяльності	1,53	1,5
5. Функціональний критерій		1,68	1,61
I	Уміння прогнозувати кінцевий результат	1,84	1,8
II	Уміння діагностувати стан фізичної підготовленості, фізичної працездатності та соматичного здоров'я	1,22	1,2
III	Володіння методами ведення ЗСЖ	1,53	1,5
IV	Уміння вести здоровий спосіб життя	1,63	1,6
Комплексний критерій		1,64	1,56

Таблиця 2. Розподіл за рівнями готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків контрольної та експериментальної груп за результатами проміжного звіту

№	Критерії	Кількість студентів	Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування ЗСЖ										
			високий		вищий за середній		середній		нижчий за середній		низький		
			кіль.	(%)	кіль.	(%)	кіль.	(%)	кіль.	(%)	кіль.	(%)	
1.	Мотиваційний	ЕГ	33	1,0	3,1	8,0	24,2	14,0	42,4	8,0	24,2	1,0	3,0
		КГ	33	1,0	3,0	5,0	15,2	14,0	42,4	12,0	36,4	1,0	3,0
2.	Інформаційний	ЕГ	33	1,0	3,0	7,0	21,2	14,0	42,4	10,0	30,3	1,0	3,0
		КГ	33	0,0	0,0	4,0	12,1	17,0	51,5	11,0	33,3	1,0	3,0
3.	Практичний	ЕГ	33	1,0	3,0	8,0	24,2	16,0	48,5	6,0	18,2	2,0	6,1
		КГ	33	1,0	3,0	5,0	15,2	14,0	42,4	11,0	33,3	2,0	6,1
4.	Рефлексивний	ЕГ	33	2,0	6,1	8,0	24,2	15,0	45,5	6,0	18,2	2,0	6,1
		КГ	33	0,0	0,0	6,0	18,2	12,0	36,4	11,0	33,3	4,0	12,1
5.	Функціональний	ЕГ	33	1,0	3,0	7,0	21,2	17,0	51,5	7,0	21,2	1,0	3,0
		КГ	33	0,0	0,0	6,0	18,2	15,0	45,5	10,0	30,3	2,0	6,1
6.	Комплексний	ЕГ	33	1,0	3,0	6,0	18,2	15,0	45,5	10,0	30,3	1,0	3,0
		КГ	33	0,0	0,0	5,0	15,2	14,0	42,4	12,0	36,4	2,0	6,1

Таблиця 3. Оцінка рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків експериментальної і контрольної груп за результатами формувального експерименту

№ з/п	Критерії і показники	ЕГ	КГ
1. Мотиваційний критерій		1,86	1,68
I	Гордість за власну державу та її видатних людей (германів України)	1,64	1,8
II	Позитивне ставлення до ЗСЖ	1,87	1,7
III	Потреба у формуванні власного міцного здоров'я	1,77	1,5
IV	Визнання власної відповідальності й активної ролі у збереженні і зміцненні свого професійного здоров'я	1,56	1,5
V	Потреба у знаннях, уміннях і навичках потрібних для формування ЗСЖ	1,56	1,4
2. Інформаційний критерій		1,89	1,54
I	Виявлення знань і вмінь з історії України, фізичного виховання, валеології, козацької педагогіки (культури, традицій, звичаїв, символіки та мистецтва)	1,59	1,5
II	Аналіз сьогочасних життєво-важливих явищ та подій в Україні та продукування адекватних власних ідей	1,49	1,4
3. Практичний критерій		1,87	1,55
I	Використання набутих знань і вмінь в майбутній педагогічній діяльності	1,70	1,6
II	Вміння самостійно організувати процес фізичного виховання серед школярів-підлітків на прикладі власного ЗСЖ та традиціях українського козацтва	1,49	1,4
III	Вміння займатися фізичним самовдосконаленням для підвищення працездатності та зміцнення здоров'я	1,46	1,4
4. Рефлексивний критерій		1,93	1,64
I	Усвідомлення самого себе суб'єктом формування ЗСЖ	1,98	1,9
II	Усвідомлення причин шкідливих звичок,	1,87	1,8
III	Усвідомлення власних знань, вмінь і навичок ведення ЗСЖ	1,25	1,2
IV	Усвідомлення самоаналізу, самооцінки, саморегуляції ведення ЗСЖ	1,56	1,5
V	Усвідомлення значущості ЗСЖ для майбутньої професійної діяльності	1,56	1,5
5. Функціональний критерій		1,93	1,64
I	Уміння прогнозувати кінцевий результат	1,91	1,8
II	Уміння діагностувати стан фізичної підготовленості, фізичної працездатності та соматичного здоров'я	1,27	1,2
III	Володіння методами ведення ЗСЖ	1,59	1,5
IV	Уміння вести здоровий спосіб життя	1,70	1,6
Комплексний критерій		1,90	1,61

Таблиця 4. Розподіл за рівнями готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків контрольної та експериментальної груп за результатами формувального експерименту

№	Критерії	Кількість студентів		Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування ЗСЖ									
				високий		вищий за середній		середній		нижчий за середній		низький	
				кіл.	(%)	кіл.	(%)	кіл.	(%)	кіл.	(%)	кіл.	(%)
1.	Мотиваційний	ЕГ	33	3,0	9,1	9,0	27,3	16,0	48,5	5,0	15,2	0,0	0,0
		КГ	33	1,0	3,0	6,0	18,2	14,0	42,4	11,0	33,3	1,0	3,0
2.	Інформаційний	ЕГ	33	3,0	9,1	10,0	30,3	15,0	45,5	5,0	15,2	0,0	0,0
		КГ	33	1,0	3,0	4,0	12,1	17,0	51,5	11,0	33,3	0,0	0,0
3.	Практичний	ЕГ	33	4,0	12,1	9,0	27,3	16,0	48,5	4,0	12,1	0,0	0,0
		КГ	33	1,0	3,0	5,0	15,2	15,0	45,5	11,0	33,3	1,0	3,0
4.	Рефлексивний	ЕГ	33	4,0	12,1	10,0	30,3	16,0	48,5	3,0	9,1	0,0	0,0
		КГ	33	1,0	3,0	7,0	21,2	13,0	39,4	10,0	30,3	2,0	6,1
5.	Функціональний	ЕГ	33	3,0	9,1	10,0	30,3	17,0	51,5	3,0	9,1	0,0	0,0
		КГ	33	1,0	3,0	7,0	21,2	15,0	45,5	9,0	27,3	1,0	3,0
6.	Комплексний	ЕГ	33	3,0	9,1	10,0	30,3	16,0	48,5	4,0	12,1	0,0	0,0
		КГ	33	1,0	3,0	6,0	18,2	14,0	42,4	11,0	33,3	1,0	3,0

Висновки. З даних таблиць випливає, що в процесі проведення педагогічного експерименту простежується позитивна динаміка сформованості рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя експериментальної і контрольної груп, але порівняльний аналіз показує, що результати в експериментальних групах значно вищі. Дослідження рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя експериментальної групи за результатами 3-го заміру (див. табл. 3, 4) показало, що до кінця експерименту студентів з низьким рівнем готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування ЗСЖ в підлітків на традиціях українського козацтва стало менше на 15,2% при цьому 48,5% студентів мають середній рівень, а 9% – високий. Як видно з таблиці 4, кількість студентів з рівнем готовності до формування здорового способу життя нижчим за середній до кінця експерименту в контрольній групі становила 12,1%. Таким чином, кількісні характеристики свідчать про успішність проведення формуючого педагогічного експерименту у експериментальній групі.

Список використаних джерел:

1. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова. – [3-є вид.]. – К. : Знання, 2007. – С. 34-39.
2. Митропольский А.К. Техника статистических вычислений / А.К. Митропольский. – М. : Наука, 1971. – 576 с.
3. Румшицкий А.З. Математическая обработка результатов эксперимента / А.З. Румшицкий. – М. : Наука, 1971. – 192 с.

The article presents the results of the experimental verification of structural-dynamic model of training future teachers of physical culture to create a healthy lifestyle of teens. In order to develop and verification a structural-dynamic model of training future teachers of physical culture to create a healthy lifestyle of teens was drawn up

and implemented a program forming experiment, which consisted of several stages. Each was selected based on the solved key problems. In implementing the structural-dynamic model, special attention was paid to the implementation of pedagogical conditions aimed at training of the future teachers of physical culture to create a healthy lifestyle.

Key words: experimental study, healthy lifestyle, model training, stage conduct, criteria and indicators.

Отримано: 23.06.2014

УДК 379.8

О. Я. Андрійчук

РЕКРЕАЦІЯ В УКРАЇНІ: ЛІСООХОРОНА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

У статті розкриті можливості вільного використання лісових насаджень з рекреаційною метою, проведений аналіз документів, що регулюють цей вид діяльності. Розкрито результати щодо окремих аспектів вирішення проблеми. Розглянуто основні акценти чинних нормативно-правових актів щодо використання лісів для рекреації, наводиться законодавчо прийнята класифікація лісів та особливості догляду та охорони лісів рекреаційного призначення, характеристика лісових насаджень Волинської області.

Ключові слова: рекреація, лісоохоронні документи.

Актуальність дослідження. За законом України ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місцем розташуванням виконують переважно рекреаційні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах [1]. Для сучасної людини повноцінний відпочинок є актуальним і необхідним моментом для відновлення сил, здоров'я. Одним з місць для рекреації є ліси. Зневажливе ставлення до лісових насаджень, погіршення їх стану та зменшення площі є однією з проблем, над розв'язанням якої працюють науковці різних напрямів.

Окремі аспекти правового регулювання охорони лісів та лісокористування відобразились у наукових напрацюваннях, щодо еколого-правового регулювання лісокористування [11], теоретичних та прикладних аспектів рекреаційного природокористування [9], правового регулювання рекреаційного природокористування в Україні та інших державах [12], історико-правового аспекту становлення лісоохоронної справи в Україні [2].

Значної уваги науковці присвячують вивченню лісових насаджень в різних регіонах України, особливостям ведення господарств на їх території: у лісах східного Полісся (Шадур А.М.), у дібровах Поділля (Бондар А.О., Канський В.С.), в Карпатах (Лицур І.М.), в умовах Полісся загалом (Ткачук В.І.), а також Західного, Східного та Волинського Полісся зокрема (Михайлюк В.М., Андреева В.В., Ковалевський С.В., Кичилок О.В.), в умовах Правобережної України (Чиж О.П.) та лісостепу (Ситник О.С.), в Західно-Подільському горбогір'ї (Целень Я.П.), в зоні відчуження Чорнобильської АЕС (Заїка В.К.).